

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Кришевич Ольги Володимирівни на дисертацію Васечка Володимира Олександровича на тему:
«Конституційно-правова основа співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дисертація В.О. Васечка є науковою кваліфікаційною роботою, яка містить результати оригінального авторського дослідження конституційно-правової основи співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України.

Ступінь актуальності обраної теми. Триваюча війна Українського народу за своє право на існування, самовизначення та національну ідентифікацію, окрім гострих політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем, змусила світове співтовариство звернути увагу та повному поглянути на вирішення питань міжнародно-правового регулювання права осіб на тимчасовий захист. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації на суверенну територію України перед країнами Європейського Союзу постала проблема прийняття та розміщення мільйонів вимушено переміщених осіб з України. За даними Статистичної служби Європейського Союзу (Євростату), на кінець листопада 2023 р. 4 275 485 осіб отримали тимчасовий захист у державах-членах ЄС. З аналізу даних Євростату, можемо констатувати, що на кінець 2023 р., найбільше вимушено переміщених осіб з України прийняли Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Польща та Чеська Республіка. Система законодавства Європейського Союзу, яка діяла до 24 лютого 2022 року регулювала процедуру отримання тимчасового захисту в державах-членах ЄС була недосконалою та потребувала швидких змін. Директива Ради Є 2001/55/ЄС вперше введена в дію Імплементативним рішенням Ради ЄС 2022/382 від 04 березня 2022 року як реакція-підтримка держав ЄС вимушено переміщених осіб з України.

Актуальність дисертаційного дослідження також обґрунтовується тим, що право ЄС закріплює чотири форми міжнародного захисту вимушено переміщених осіб, тобто вимушених мігрантів, зокрема: 1) надання статусу біженця відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 р.; 2) надання статусу додаткового (субсидіарного) захисту; 3) надання тимчасового захисту відповідно до Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у випадках масового припливу переміщених осіб та про заходи підтримки балансу у зусиллях держав-членів у зв'язку з прийомом та наслідками такого прийому від 20 липня 2001 року; 4) надання гуманітарного

захисту, тобто надання міжнародного захисту з гуманітарних міркувань на основі національного законодавства держав-членів ЄС.

Тимчасовий захист є однією з форм міжнародного захисту вимушених мігрантів, що спрямована на регулювання ситуацій, пов'язаних з «масовим припливом» вимушених переселенців. Слід відмітити, що необхідність застосування цієї форми обумовлена тим, що норми Конвенції про статус біженців 1951 р. не регламентують ситуацій «масового припливу» вимушено переміщених осіб. Відтак, на міжнародному рівні питання правового регулювання ситуацій, пов'язаних з «масовим припливом» вимушених мігрантів, знайшли своє відображення лише актах рекомендаційного характеру, зокрема, в Директиві Ради ЄС 2001/55/ЄС та актах Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС вперше була введена в дію рішенням Ради ЄС 04 березня 2022 року як реакція-підтримка Європейським Союзом України в умовах повномасштабного вторгнення рф.

Зазначеною директивою закріплюється, що тимчасовий захист повинен включати в себе дотримання принципу невисилки та не обмежувати права на отримання статусу біженця. Відтак, дані норми підкреслюють їх тимчасовий характер, які підтверджуються прийняттям державами національних нормативно-правих актів, що спочатку надавали тимчасовий захист на один рік, а потім продовжували його.

При цьому питання теоретико-правової характеристики конституційно-правових основ співробітництва України з Європейським Союзом щодо переміщених осіб з України та характеристика правового статусу осіб, які отримали тимчасовий захист в Європейському Союзі і залишаються важливими та принциповими для подальшої взаємодії України та ЄС.

Наведене об'єктивно переконує в тому, що тема дисертації В.О. Васечка є актуальною та практично значимою як для нормативного закріплення, так і практичної реалізації співробітництва України з ЄС в частині захисту громадян України.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати обрану тему.

Методологічну основу дисертації становить сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних наукових методів пізнання правових явищ, що забезпечила обґрунтованість і достовірність результатів наукового пошуку і дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних і практичних питань теми дослідження. Було проаналізовано значну кількість джерел, автор ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість запропонувати аргументовані пропозиції та узагальнення.

Положення, висновки та пропозиції, представлені у дисертації, відзначаються належним рівнем їх обґрунтованості та системності опрацювання, що свідчить про високий рівень методологічної культури здобувача та його

аналітичний потенціал в плані самостійного науково- творчого пошуку.

Результати наукового дослідження викладено у восьми наукових публікаціях, серед яких 3 – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; 5 тез доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Це свідчить, що дисертація В.О. Васечка «Конституційно-правова основа співробітництва України з країнами-членами ЄС» виконана на належному науковому рівні.

Необхідно вказати й на те, що в роботі зазначається її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Зокрема, обраний напрям дисертаційного дослідження відповідає вимогам Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21.11.2002 року № 228-IV, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 04.06.2015 року № 509-VIII, Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 року № 942, Основним науковим напрямом та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затвердженим постановою президії Національної академії наук України від 30.01.2019 року № 30, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 року, а також на 2021-2025 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26.03.2021 року № 12-21, основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28/1).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Оцінюючи обґрунтованість та новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації В.О. Васечка, є достатньо підстав уважати, що вони є результатом осмислення конституційно-правової основи співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України, яке ґрунтується на предметно обумовленій методології, широкій джерельній базі. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій дисертації відповідає заявлені меті і поставленим дослідницьким завданням.

Дисертація В.О. Васечка є одним з перших у сучасній вітчизняній правовій науці комплексним дослідженням особливостей конституційно-правової основи співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України й відпрацювання на цій основі висновків, узагальнень, пропозицій і рекомендацій в частині перспектив щодо розвитку законодавства України та країн Європейського Союзу в частині взаємодії у забезпеченні достатнього правового статусу переміщених осіб з України. У роботі сформульовано низку

результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Аналіз змісту дисертації свідчить про самостійне, цілісне, аргументоване і завершене наукове дослідження, що дозволяє констатувати високий науковий теоретичний і практичний рівень роботи в цілому. Дисертація В.О. Васечка має логічну структуру, є змістовною, побудована за хронологічним і проблемним принципами. Розділи роботи супроводжуються ґрунтовними висновками.

Ціннісною є обґрунтована автором періодизація генези законодавства щодо співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України, які охоплюють здійснення цього процесу відповідно до прийняття та затвердження нормативно-правових актів, зокрема Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року: перший – це генеза системи міжнародного захисту біженців та осіб, які шукають притулок, на універсальному рівні; другий – становлення системи міжнародного захисту біженців та осіб, які шукають притулок, на європейському рівні; третій – формування законодавства про співробітництво України з країнами ЄС щодо переміщених осіб з України.

Вперше автором з'ясовано, що українське законодавство у сфері надання статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, узгоджене з основними міжнародно-правовими актами з даного питання. Як наслідок, можемо зазначити, що співпраця України з ЄС щодо переміщених осіб складається з, по-перше, формування національного законодавства щодо надання статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту; по-друге, із законодавства, що формує і регламентує відносини України з Європейським Союзом.

Беззаперечною новелою дисертації є розкриття змісту та практичних аспектів реалізації Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС, яка визначає мінімальний рівень зобов'язань країн-членів ЄС щодо користувачів тимчасового захисту, проте передбачає можливість їх розширення. Мінімальний стандарт включає видачу дозволу на проживання на весь період дії тимчасового захисту, а також, у разі потреби, різних віз, зокрема транзитних; інформування зрозумілою для біженців мовою про особливості їхнього правового становища. Користувачеві тимчасового захисту має бути дозволено працювати як найманий працівник або самозайнята особа, отримувати професійну освіту, навчається на робочому місці, користуватися без дискримінації трудовими правами.

На особливу увагу заслуговує сформульована автором дефініція тимчасовий захист – це процедура виключного характеру із забезпечення в разі масового притоку або очікуваного масового притоку переміщених осіб з третіх країн, які не можуть повернутися в країну свого походження, невідкладного та тимчасового захисту цих осіб, особливо за наявності ризику, що система притулку не зможе впоратися з припливом без збитку для ефективності свого функціонування в інтересах зацікавлених осіб, а також інших осіб, які звертаються за наданням їм захисту.

Крім зазначених, у роботі містяться інші положення, висновки та

рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи В.О. Васечка не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, мають несуперечливу, вагому аргументацію.

Дисертація має теоретико-прикладний характер, а її наукова значущість полягає у публікації основних результатів дослідження у наукових статтях, у наявності актуальних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України; в апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях; використанні результатів дослідження для підготовки нових нормативних і методичних документів.

Родзинкою дисертаційного дослідження виступає обґрунтовані напрями вдосконалення співробітництва України з Європейським Союзом щодо правового регулювання тимчасового захисту переміщених осіб з України.

Отже, результати дисертаційного дослідження В.О. Васечка, що винесені на захист є достатньо обґрунтованими й відзначаються належним ступенем наукової новизни, теоретичної і практичної значущості.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Досягнення поставленої наукової мети стало можливим завдяки використанню авторської методології, представленої комплексом методологічних підходів та наукових методів пізнання, зокрема: діалектичний, герменевтичний, проблемно-хронологічний, історико-хронологічний, порівняльний, статистичний, структурно-структурний, прогностичний методи.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мета дослідження досягнуто.

З огляду на викладене вище, можна зробити висновок про те, що поставлені у роботі наукові завдання виконано, а дисертант опанував необхідні для наукового ступеня доктора філософії кваліфікаційні компетенції.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: *науково-дослідній роботі* – для подальшої розробки проблем статусу переміщених осіб з України (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 29 грудня 2023 року); *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з дисциплін «Конституційне право», «Право Європейського Союзу», «Міжнародне право» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 29 грудня 2023 року); *законотворчій та правозастосовній діяльності* –

для подальшого розвитку й вдосконалення законодавства з питань співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація В.О. Васечка є цілісним, завершеним науковим дослідженням. Її зміст характеризується структурованістю, що відповідає вимогам МОН України до оформлення дисертацій і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Дисертація має необхідні структурні елементи: анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які містять вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження та викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, обґрунтовано методологію та описано використані методи, висвітлено наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **першому** розділі «Науково-теоретичні та методологічні засади дослідження конституційно-правової основи співробітництва України з Європейським Союзом щодо переміщених осіб з України» розкрито сучасний стан науково-теоретичних розробок, генезу та методологію дослідження конституційно-правової основи співробітництва України з Європейським Союзом щодо переміщених осіб з України.

У **другому** розділі «Теоретико-правова характеристика конституційно-правових основ співробітництва України з Європейським Союзом щодо переміщених осіб з України» досліджено міжнародно-правову основу інституту тимчасового захисту; окреслено теоретико-правову характеристику інституту тимчасового захисту в національному законодавстві країн-членів ЄС; розкрито конституційно-правову основу співробітництва України з Європейським Союзом у сфері тимчасового захисту.

У **третьому** розділі «Характеристика правового статусу осіб, які отримали тимчасовий захист в Європейському Союзі» сформульовано поняття, визначено види та розкрито зміст прав переміщених осіб з України; розкрито процедуру реалізації прав переміщених осіб з України (право на житло, працю, освіту, медичну допомогу та ін.); обґрунтовано напрями вдосконалення співробітництва України з Європейським Союзом щодо правового регулювання тимчасового захисту переміщених осіб з України.

У висновках до розділів викладено ключові для них узагальнення, у

висновках дисертації сформульовано основні для дослідження наукові положення й узагальнення, яких В.О. Васечко дійшов за результатами свого дослідження.

Список використаних джерел становить найменування, які повною мірою охоплюють праці різного рівня, нормативні джерела та адміністративну і судову практику за напрямом досліджень. Здобувачем опанована значна кількість джерел зарубіжних учених, які уведені у науковий обіг уперше.

Грунтуючись на аналізі основної частини дисертації можна констатувати, що мета дисертації в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження В.О. Васечка «Конституційно-правова основа співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу лише на окремі дискусійні питання, які потребують, на мою думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У підрозділі 1.3 «Сучасний стан науково-теоретичних розробок та методологія дослідження конституційно-правової основи співробітництва України з Європейським Союзом щодо переміщених осіб з України» дисертант обґрунтував власний підхід вибору методів дослідження обраної теми. Під час прилюдного захисту потребують конкретизації ті результати, яких вдалося досягти за допомогою використання обраної методології.

2. У підрозділі 3.3. «Напрями вдосконалення співробітництва України з Європейським Союзом щодо правового регулювання тимчасового захисту переміщених осіб з України» автором запропоновано шляхи удосконалення співробітництва між Україною та ЄС у питанні захисту громадян України. Водночас, потребує уточнення питання часових меж реалізації пропозицій та деталізація факторів, які можуть впливати на інтенсивність такої співпраці.

Разом з тим, зауваження і побажання є рекомендаційними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Дотримання академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій В.О. Васечка, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, дає підстави констатувати відсутність порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату фабрикації, фальсифікації). Дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, положень, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використані

наукові методики досліджень і джерела інформації.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Васечка Володимира Олександровича на тему: «Конституційно-правова основа співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо переміщених осіб з України», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що відзначаються новизною у сфері забезпечення конституційної законності в діяльності юрисдикційних органів, а за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах)» від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44, Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами від 12 липня 2019 року), а її автор – Васечка Володимир Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ –
професор кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, професор
Національної академії внутрішніх справ

Ольга КРИШЕВИЧ

